

súlya nem haladja meg a 70 kg-ot. Williams ezután a fészkek vizsgálatával foglalkozott. Ötven földi és 12 fán készült fészkek elemzése alapján megállapította, hogy a súlyosabb hímek a földön, a nőstények és a fiatal egyedek a lombkoronában töltik az éjszakát. Az egy helyben talált fészkek száma alapján bizonyos, hogy a majmok igen kis csoportokban élnek, ellenben a helyi csimpánzfaj egyedei 30-45 fős horokban.

Már csak az a kérdés: mik lehetnek ezek az állatok? Három lehetséges magyarázat kínálkozik: egy új faj, egy gorilla-csimpánz hibrid, vagy pedig a közönséges csimpánz egy új alfaja. Az új faj felbukkanása nem is annyira lehetetlen, mint első hallásra gondolnánk. A bonobót pl. csak 1929-ben azonosították önálló fajként, de még arról is folyik a vita, hogy a borneói és a szumátrai orangutánokat egy vagy két fajnak tekintsék. A kongói majmok hovatartozását illetően a mitokondriális DNS-vizsgálatok (melyeket a fészkekben talált szőrszálak alapján végeztek) sem hoztak egyértelmű eredményt. Kiderült ugyanis, hogy a három csimpánzfaj kelet-afrikai változatával mutatnak legközelebbi genetikai rokonságot (idetartoznak a kongói csimpánzok is). A hibridteória sem elvetendő, ugyanis elvben a csimpánzok és gorillák között létrejöhet párzás, termékeny utódok is születhetnek, bár ilyet eddig még senki nem látott. Jelenleg a legtöbben az új alfaj-elméletet támogatják. A Kongót sújtó polgárháború után immár biztonságosabban lehet az országban utazni, talán ezután több szerencsénk lesz a kutatóknak. Senki sem tudja, még körülbelül sem, hány példány él a különleges majmokról, de félok, hogy nem sok. A kutatók attól tartanak, hogy a helyi lakosság levadássza őket, mielőtt alaposabban tanulmányozhatnák őket.

KÖNYVSZEMLE

ANNA-BARLANG. Szerk.: Székely Kinga-Ferenczy Gergely (Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, 2004)

A bükki Nagy-fennsík délkeleti lábánál húzódó lillafüredi Anna-barlangot egy háromi lakos, Stark András fedezte fel 1833-ban, amikor a Szinva és a Garadna vizére telepített vashámorok üzemeltetéséhez egy ott fakadó forrás vizét hasznosítani akarták. Négy egymáshoz kapcsolódó barlangot sikerült akkor feltárni, amelyeket szépségük miatt látogathatóvá is tettek. Az érdek-

lődök gyertyával vagy fáklyával járhatók be a falépcsőkön megközelíthető termeket. A leglátogatottabb barlangrész a XIX. században az Elvarázsolt kastély nevű terem volt, melynek falára – úgy tűnik, már akkor is – előszeretettel írták fel nevüket a látogatók.

Ezzel a kis történeti leírással kezdődik az 1982 óta fokozottan védett Anna-barlangot bemutató kiadvány, melyet a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium megbízásából a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság jelentetett meg. A brosrúban érdekes tudománytörténeti adatok olvashatók. Például az, hogyan és mikor keletkezett a barlangrendszer, kik és hogyan vettek részt feltárásában, hogyan bukkantak elő az újabb és újabb üregek, hogyan vezették el a barlangok közötti szakaszokon feltörő vizet, kik tették járhatóvá és hogyan kapcsolták össze az üregeket, mikorra fejeződött be teljes megismerése és kiépítése, mikor és kik vizsgálták a barlang növény- és állatvilágát. Érdekes történetek olvashatók arról, kiről kapta a barlang a nevét, milyen híres látogatói voltak, mikor és kik voltak a barlang tulajdonosai, kezelői, milyen ütemben folytak benne a rekonstrukciós munkálatok.

Aki a kötet átböngészése, elolvasása után kedvet kapna egy Anna-barlangi túrához, és már amúgy is ott van Lillafüreden, a kiadványból még azt is megtudhatja, mennyi minden egyéb látnivaló van a környéken, például a Szent István-barlang, a Szeleta-barlang, a Palota Szálló, a Szinva vízesése az Anna-barlang bejáratának közelében.

(-yka-)

VOJNITS ANDRÁS: Zeusz trónja. A Föld hegységei; Bolygónk tüdeje. A Föld erdőségei Fókuszban a Föld sorozat (Kossuth Kiadó, Budapest, 2004)

Rövid időn belül két kötete is megjelent az újonnan indult Fókuszban a Föld sorozatnak. Az első, a hegységekről szóló természetesen a lemeztektonikával indít. Milyen különös, hogy ami az én korosztályomnak néhány évtizede még az egyetemen sem volt tananyag, most már elemi része, „arkhimédészi pontja” valamennyi földtudományokkal foglalkozó műnek. Az is érdekes, hogy mi, magyarok, akiknek nincsenek magas hegyeik, s akik a máshol legföljebb dombvidékek elmenő Velencei-hegységet is hegységnek nevezzük, különös vonzódást érzünk a hegyek iránt. Nekünk a hegyek világa éppolya egzotikum, mint a működő vulkánok, mely a második fejezet témája. A földrengésekről, szerkezeti mozgásokról, hegységrendszerekről

szóló részek után megszakad a klasszikus ismeretterjesztő fázis; a szerző elkezd csemegézni. Mit is tehetne, a Föld valamennyi hegységének leírására mégsem vállalkozhat egy viszonylag vékony könyvben. Megkapjuk viszont a legfontosabb mazsolákat, a legmagasabbakat, aztán az Alpokat, a számunkra oly kedves Kárpátokat, benne a sokunk számára első magashegységnek számító Tátrát, aztán azokat az afrikai hegyeket, melyekhez nekünk, magyaroknak is volt némi közünk. Mivel az utóbbi években nálunk is „divatba jött” a hegymászás, természetesen a magashegységi megpróbáltatások, sikerek és kudarcok sem maradhatnak ki a könyvből. Mint ahogy a hegyek élővilága sem, végtére is Vojnits András biológus. Már csak ezért is elismerés illeti, hogy volt mersze belevágni egy számára szakmailag kissé idegen témába is. Vállalt feladatot kiválóan teljesítette, amiben rengeteg világ- és hegyjáró kollégájának művészi színvonalú fotói is nagy segítséget nyújtottak.

A szerző az erdők világában is otthonosan mozog. Az ősidőkben eleink lakhelye volt az erdő, az véde, táplálta, s bár azóta sok száz ezer év telt el, még mindig nem tudunk róla eleget. Talán nincs is még olyan ökoszisztéma, melyet annyira átalakított volna az emberiség, mint az erdőségeket. Természetes körülmények között hazánk erdőborítottságának 80 százalékosnak kellene lennie, ehelyett e szám alig 10 százalék. A könyv bemutatja, milyenek lehettek az első erdők, aztán a szerző áttér a globális szempontból legfontosabbakra, a trópusi esőerdőkre, aztán a monszunerdőkre, a tajgára stb. És bizony nem feledkezhetünk meg az erdők népéről sem, hiszen Dél-Amerika, vagy éppen Afrika dzsungleiben még több száz olyan törzs él, melyeknek alapvető létszükségletük a „civilizáció” által olyannyira veszélyeztetett erdő. A kötetet az erdőgazdálkodás és a hazai erdők szemrevételezése zárja.

Végül csak egy megjegyzés: volt idő, úgy tíz-tizenöt éve, amikor haldokolni látszott a magyar anyagból táplálkozó hazai ismeretterjesztő könyvkiadás. Nos, elmondhatjuk, feléledt, nem kis részben Vojnits András írói-szerkesztői tevékenységének és a Kossuth Kiadónak köszönhetően (hozzájuk fűződik a nagy sikerű Kontinensről kontinensre sorozat is). Lám, tudunk mi is világ-színvonalú ismeretterjesztő könyveket írni, illusztrálni, nyomtatni. Most már csak tisztességesen terjeszteni kellene megtanulnunk.

(engé)

